

VARFÖR STRAFF

OM DETTA PROGRAM:

Med föreliggande kriminalpolitiska program vill Svensk Ungdom lämna ett bidrag till den kriminalpolitiska debatt som förts under den senaste tiden. — Det behövs i dag en ny syn på vår kriminalpolitik. SU vill med skärpa framhålla att det inte räcker med små i och för sig nödvändiga delreformer. Det krävs en helhetsgranskning av den finländska kriminalpolitiken. I programmet presenteras de idéer SU anser bör ligga till grund för en sådan totalreform.

Programmets tyngdpunkt ligger på kriminalvården. För att inte programmet skulle svälla ut måste denna avgränsning göras. Viktiga frågor såsom rättsskydd, domstolarnas och polisens verksamhet har sålunda endast berörts flyktigt eller helt lämnats obehandlade. — För att också de som inte har insikter i kriminalpolitiken skall kunna tillgodogöra sig programmet innehåll har det givits en delvis beskrivande utformning.

Den arbetsgrupp som utformat programmet har bestått av Christoffer Taxell, ordf., Siv Dahlin, Leo Hertzberg, Ingbritt Kronström och Maria Malmi. Utskottet har besökt fängelser och hört sakkunniga.

Detta kriminalpolitiska program antogs på Svensk Ungdoms förbundskongress i Nykarleby i maj 1969.

Christoffer Taxell
centralstyrelsemedlem

Svensk Ungdoms
kriminalpolitiska program
antaget av kongressen i
Nykarleby 1969

Kriminalpolitikens målsättning

De straffrättsliga teorier, vilka ligger som grund för vår kriminalpolitik, saknar praktiskt taget varje tillstymmelse till empiriskt underlag. Teorin om straffets allmänpreventiva verkan i förening med vederläggningstanken dominerar vår kriminalpolitik.

Allmänprevention

Teorin om straffets allmänpreventiva effekt innebär, att man straffar en person som konstateras ha begått ett brott i syfte att hans strafflidande dels skall avskräcka potentiella brottslingar från att föröva liknande brott dels skall stärka den allmänna moralen i samhället.

Denna syn på allmänpreventionen är mycket inskränkt. Med allmänprevention bör förstås alla de åtgärder samhället vidtar för att avhålla sina medlemmar från att begå brott. Hit hänförs bl. a. en progressiv socialpolitik som garanterar den enskilde en acceptabel bostadsstandard, social trygghet och trivsel. Men hit hör också alla de rent tekniska åtgärder som vidtas i syfte att hindra brottslighet. Genom tekniska brottsförebyggande åtgärder kan man skära ner antalet egendomsbrott, vilka utgör huvudparten av antalet brott mot strafflagen.

Det är att beklaga att teorin om straffets allmänpreventiva verkan helt kommit att dominera frågan om brottsförebyggande verksamhet. Denna teori utgör endast en liten del av hela det system med

vilket samhället försöker förhindra brottslighet. Man kan med skäl ställa sig skeptisk till, huruvida straffet som sådant har en allmänpreventiv effekt. Man kan eventuellt tänka sig fall där straffet har en sådan verkan som t. ex. om det stadgades frihetsstraff för också obetydlig överträdelse av fartgräns. Det är högst osannolikt att den som begår en brottslig handling företar en avvägning mellan nyttan med handlingen och det eventuella straffet. Det är mera troligt, att möjligheterna att bli upptäckt med allt vad det innebär av sänkt social status spelar en större roll. Straffets art och hårdhet beaktas inte i större utsträckning. Men man får inte heller överskatta effekten av upptäcktsrisken. Många brott begås under sådana omständigheter att gärningsmannen inte då ägnar påföljden en tanke.

Dold brottslighet

Undersökningar bland värnpliktiga vid uppbåd har avslöjat en omfattande brottslighet som inte kommit till myndigheternas kännedom. Det är ingalunda fråga endast om smärre förseelser som t. ex. trafikbrott utan också i hög grad fråga om brott som kunnat leda till frihetsstraff. Det finns ingen anledning att tro att dylik dold brottslighet förekommer endast bland ungdom. Den dolda brottsligheten är en beaktansvärd faktor vid utformandet av kriminalpolitiken. De som gör sig skyldiga till brott utgör inte endast en liten minoritet utan en betydande del av befolkningen.

Påföljden bör anpassas efter individen

Vårt nuvarande påföljdssystem bygger på principen att påföljden, straffet, är beroende av brottet. Detta I andra fall än i fråga om kriminalitet lämnas lindriga former av avvikande beteenden ofta utan åtgärd

är en felaktig utgångspunkt. Påföljderna bör främst anpassas efter individen. Att som hittills straffa symptom på en sjukdom t. ex. alkoholism med åtföljande beteendestörningar t. ex. brott för att få sprit eller pengar till sprit är helt förkastligt.

Kriminalpolitiken bör vara utformad så att den ger den brottslige möjlighet att anpassa sig till samhället. Man bör dock komma ihåg att anpassning enligt vedertagna normer inte alltid är möjlig. Den tolerans mot avvikande som allmänt accepteras bör gälla också de kriminella.

Vid utformandet av kriminalpolitiken bör beaktas dels samhällets dels den enskilde individens intressen. Dessa intressen är inte motstridiga. Det är angeläget också för samhället att ge den brottslige möjlighet till samhällsanpassning. En dyr, individen nedbrytande anstaltsisolering är även ur samhällets synpunkt en dålig lösning. Det finns en liten grupp våldsverkare som samhället måste skydda sig mot genom att isolera dem effektivt. Självfallet bör isoleringens målsättning vara att ge ändamålsenlig vård. Men dessa individer utgör ett mycket litet fåtal. Inställningen till dem och behovet av isolering får inte påverka kriminalpolitikens allmänna inriktning.

Varning för vård

Det bör poängteras att den kriminella handlingen ofta är ett slag av det beteende som kallas avvikande. Man måste dock värja sig för uppfattningen att alla brottslingar är psykiskt störda och i behov av vård. En sådan inställning erbjuder bara en bekväm lösning på ett svårt problem. Man måste acceptera att kriminellt beteende ofta bottnar i faktorer "som en ojämn egendomsfördelning, ökad frestelsemängd i konsumtionssamhället, ungdomsgång osv." (Krum). I andra fall än i fråga om kriminalitet lämnas lind-

riga former av avvikande beteenden ofta utan åtgärd medan också ett mindre brott lätt leder till kännbara påföljder. Då samhället reagerar mot annat avvikande beteende kallas detta i allmänhet vård, medan reaktionen mot kriminellt handlande kallas straff.

Målet är frivård

Inom det nuvarande systemet anlitas i stor utsträckning anstaltsisolering som lösning på problemet kriminalitet. Anstaltsisoleringen idag befrämjar inte individens möjligheter till samhällsanpassning. Tvärtom försvagar den dem. Ett nytt på vetenskaplig forskning byggt system där anpassningen sker ute i samhället skulle med säkerhet ge goda resultat. Därför talar vi i detta program om frivård.

Vad innebär frivård i praktiken? Frivård är en påföljdsform som ännu är rätt ny. Frivårdens ledande tanke är, att den som erhåller vård inte skall ryckas loss ur samhället. Samtidigt som man försöker tillfredsställa hans materiella behov försöker man avhålla honom från verksamhet som kunde leda till återfall. Det kan t. ex. vara nödvändigt att spränga ett ungdomsgäng som lånar bilar för att förhindra nya brott. Det är skäl att komma ihåg att frivård i varje fall innebär en inskränkning av individens frihet. Övervakning innefattande t. ex. daglig anmälningsskyldighet innebär redan betydande ingrepp i individens frihet. Frivårdsåtgärder måste därför vara tidsbestämda. Man måste dock överväga behovet av vård i varje enskilt fall. Ofta är en påföljd onödig.

Forskning och experiment

Också om man i dagens läge inte kan uppgöra något mera detaljerat program för frivården som påföljdsform innebär detta ingalunda att man inte skall sträva till att utveckla denna typ av påföljder. Forskning

och aktiv experimentverksamhet — något som kriminalvården bör ägna sig åt — är de enda sätt på vilka man kan komma fram till ändamålsenliga frivårdsformer.

Om detta talar programmet

Trots att vi anser att det största intresset inom kriminalpolitiken bör koncentreras på alternativet frivård, måste man räkna med att länge få vänta på en reform där frivård utgör den ledande påföljdsformen.

Därför tas i detta program också upp frågor som berör det nuvarande systemet. Vi vill peka på de föråldrade värderingar och synsätt som ligger till grund för avgörandet ifråga om vad som är brottsligt och hur samhället bör reagera på detta. Vidare vill vi peka på punkter i anstaltssystemet där snabba reformer är nödvändiga. Problemet ungdomsbrottslighet som accentuerats under de senaste åren diskuteras separat. Vi vill framhålla att de reformer som görs inom det nuvarande systemet i alla fall bara är reformer inom ett system som är hopplöst föråldrat. De är endast delreformer som bjuder på förbättringar på kort sikt.

Vi behöver idag en ny syn inom den finländska kriminalpolitiken. Förberedelserna på en helhetsreform måste omedelbart sätta i gång.

Brott och straff

Domstolarna

Domstolarna har en central roll vid kriminalpolitikens konkreta utformning. Vårt domstolsväsende förmår inte uppfylla de krav på ett nytänkande på kriminalpolitikens område som börjar göra sig gällande

också i vårt samhälle. Att domstolarna inte förmår gå i ledningen för utvecklingen beror bl. a. på de felinriktade studierna vid våra juridiska fakulteter, vilka präglas av auktoritetstro och paragrafmemorering, medan samhällsutvecklingen och samhällskunskap i olika former samt psykologi inte bereds utrymme i studieschemat. Rekryteringen till domartjänster sker enligt principer där en större kunskap i samhällsfrågor inte tillerkänns betydelse. Något karrikerat uttryckt kan man säga att domarkarriären kännetecknas av en minst lika påtaglig institutionalisering som den som drabbar domarnas huvudsakliga verkliga arbetsgivare — samhällets kriminella. Vårt antikverade domstolsväsende bör reformeras. Det fordras en målmedveten utveckling av den lagstiftning genom vars tillämpning domstolarna utövar kriminalpolitik och en radikal utveckling av domstolsväsendet från dess 1700-tals organisation.

Föråldrad lagstiftning

Vår strafflag som är från år 1889 har sedan sin tillkomst genomgått ett antal reformer. Gränsdragningarna mellan ett straffbelagt och ett inte straffbelagt handlande ger dock tydligt uttryck för värderingar som hör hemma i 1800-talets samhälle och inte i vår tid. En total reform av strafflagen bör ske. I det följande behandlas närmast sådana delreformer som kan ske inom ramen för den nuvarande lagstiftningen. I strafflagen förekommer flera sådana brottstyper där en dekrimalisering bör komma i fråga. Ur strafflagen bör utmönstras regler som kriminaliserar handlingar som ger uttryck för en annorlunda syn på moralproblemen än dem folkmajoriteten omfattar eller förmodas omfatta — handlingar vilka inte åstadkommer skada för någon. Bland sådana handlingar kan nämnas homosexuella

förbindelser mellan vuxna och incest. Inte heller stadgandena om straff för uppmaning att vägra värnplikt är tidsenliga och bör således avskaffas.

Vägledande för om en handling bör vara straffbelagd är handlingens samhällsvådlighet och det lidande brottet åsamkar. Bland handlingar som bör upptas i strafflagen som brottsligt beteende kan nämnas hets mot folkgrupp. Detta brott har införts i olika länders strafflagar på grund av de erfarenheter 1930-talets historia gett oss.

För stränga straff

I strafflagen finns för varje särskilt brott angivet de gränser, den latitud, inom vars ram straffet bör utmätas. Också strafflatituderna ger ett klart uttryck för de samhällsförhållanden som var rådande vid strafflagens tillkomst. Strafflatituderna i synnerhet i fråga om förmögenhetsbrotten är orimliga. Då en 18-årig yngling bryter sig in i en kiosk och därifrån stjälar cigaretter och läsk för ett värde av ett tiotal mark är straffmaximum 6 år och straffminimum 6 månader tukthus. Detta straff står inte i någon proportion till handlingen. I 1800-tals samhället utgjorde privatpersonens förmögenhet den avgörande grunden för hans trygghet. Den höjda levnadsstandarden och den utbyggda sociala lagstiftningen har medfört att ingen som nu utsätts för ett förmögenhetsbrott på ett avgörande sätt går miste om grunden för sin ekonomiska trygghet. Det moderna försäkringsväsendet ger dessutom möjlighet att skydda sig mot skada man lidit genom brott.

Det är skäl att drastiskt sänka straffen för förmögenhetsbrott.

Åtalseftergift och påföljdseftergift

Strafflagens bestämmelser är alltför strikta. En ökad

smidighet vid tillämpningen av strafflagen bör ges såväl åklagare som domare. Möjligheterna till åtals-
eftergift — åklagarens rätt att underlåta att åtala
person som gjort sig skyldig till brott — bör utökas.

Ett norskt rättsfall kan belysa problematiken. Under
en bilfärd störtade bilen nedför ett stup. Vid olyckan
erhöll ett litet barn allvarliga skador. Möjligheterna
till snabb hjälp var obefintliga. Modern som tog livet
av sitt barn ställdes i enlighet med åklagarmyndig-
heternas beslut överhuvud inte under åtal. Hos oss
hade motsvarande möjlighet inte funnits. Enligt vår
lagstiftning hade ett sådant fall uppenbarligen lett till
ett mångårigt frihetsstraff.

Möjligheterna för domstolarna att underlåta att döma
till straff, trots att de legala förutsättningarna finns
— påföljdseftergift — har genom en lagreform från
1965 utvidgats att gälla synnerligen lindriga fall.
Instituttet bör utvecklas. I skyndsam ordning bör på-
följdseftergift införas för de fall där ett straffutmä-
tande är stötande ur billighetssynpunkt eller helt
oändamålsenligt. Samtidigt bör domstolarna ges möj-
ligheter att döma till lindrigare straff än vad gäl-
lande strafflatitud förutsätter.

Typreaktioner

Det finns ett antal relativt lindriga brott där det
nuvarande systemet med polisundersökning, even-
tuell personundersökning och en utdragen rättegång
innebär en alltför stor belastning för den som utsätts
för ett sådant samhällsingripande.

För lindriga förseelser bör därför införas ett spe-
ciellt för brottstypen skapat, icke frihetsberövande
och snabbt reaktionssystem.

Villkorlig dom

Lagstiftningen om villkorlig dom har trots de posi-

tiva erfarenheter dess tillämpning fört med sig inte utvecklats sedan sitt införande 1919. För att möjliggöra en ökad användning av villkorlig dom bör en genomgripande utveckling av övervakningsinstitutet ske. Stadgandena bör ändras så att villkorlig dom alltid kan komma till användning då en person första gången skall dömas.

Vidare bör domstolarna ges rätt att utdöma villkorligt straff oberoende av om den åtalade tidigare dömts för brott. Det finns ett stort antal exempel på fall då en tidigare medlem av en ungdomsliga under ett par års tid efter avtjänat straff lyckats övervinna sina svårigheter och anpassa sig. Sedan har han på grund av en tillfällighet kommit att vara med om brott och på grund av sin tidigare kriminalitet ånyo dömts till ovillkorligt straff. Detta kan inte anses billigt.

Villkorlig dom bör utsträckas till att i princip gälla alla medborgare. Enligt nuvarande lagstiftning kan tjänstemän inte erhålla villkorlig dom. Numera finns det ingen orsak att anse att tjänstemännen åtnjuter ett så mycket större allmänt förtroende och en så mycket bättre samhällsställning att villkorlig dom inte kan komma i fråga.

Sammanläggning av straff

Då en person samtidigt skall dömas för ett flertal brott skall hans brott sammanläggas enligt särskilda regler. Domstolarna underlåter i skrämmande stor utsträckning att använda sig av den smidighet som gällande regler ger dem rätt till och fixeras ofta vid relativt svåra tolkningsregler. För att åstadkomma ett system där domstolarnas straffutmätning skulle ske på ett rättvisare och med tanke på den åtalades framtida utveckling meningsfullt sätt bör reglerna om straffsammanläggning ändras enligt svenskt

mönster. Detta innebär att domstolen dels konstaterar vilka brott den åtalade gjort sig skyldig till och dels utdömer ett enda straff för hela den brottsliga verksamheten. Även reglerna för hur domstolen skall förfara om det uppdagas att den åtalade innan han avtjänat ett tidigare ådömt fängelsestraff begått ett brott bör ändras. I dessa fall bör domstolarna tillerkännas rätt att pröva om det redan ådömda straffet skall utgöra en tillräcklig reaktion eller om tilläggsstraff skall utmätas.

Återfall

Att en åtalad person tidigare har blivit dömd beaktas i vår lag som en försvårande omständighet då straff utmätas. Om den åtalade avtjänat ett frihetsstraff av i lag bestämd längd är straffmaximum en och en halv eller två gånger det normala. Den som inte efter avtjänat straff kunnat anpassa sig döms alltså strängare. Detta är en felaktig princip. Med beaktande av de svårigheter den frigivne möter är det därför omotiverat att den som tidigare dömts av den anledningen erhåller ett strängare straff då han ånyo döms. Stadgandena om återfall som straffskärpande faktor bör slopas.

Tvångsinrättningar

Personer som dömts till frihetsstraff kan under vissa förutsättningar interneras på obestämd tid på s. k. tvångsinrättningar. Dessa inrättningar utgör en skamfläck inom den finländska kriminalvården. Tvångsinrättningar är enligt lagen om farliga återfallsförbrytare avsedda för personer som bör anses farliga för den allmänna eller enskilda säkerheten. På grund av föråldrade stadganden om sammanläggning av straff och återfall samt fängelsedomstolens stränga tillämpning av lagen, befolkas tvångsanstalterna till

över 80 % av s. k. småtjuvar. Det har i praktiken gått därhän att förordnande till tvångsinrättning s. g. s. uteslutande beror på hur lång tid den dömda tidigare suttit på anstalt. Man kan inte anse någon som t. ex. upprepade gånger brutit sig in i källare och kiosker för farlig för den allmänna säkerheten. Det finns i Finland mycket få personer som kan anses direkt farliga för den allmänna säkerheten. För dessa är isolering den enda möjligheten. Men det finns ingenting som talar för att en dylik isolering inte kunde ske inom ramen för en allmän anstaltsform. Dessa allmänfarliga individer är i allmänhet mycket avvikande. De bör inte isoleras i en steril fängelsemiljö. Tvärtom borde deras situation göras bättre genom att erbjuda dem ett så gott surrogat för den utomliggande miljön som möjligt. Under inga omständigheter är de nuvarande tvångsinrättningarna ändamålsenliga. De bör omedelbart avskaffas.

Straffregister

Alla som dömts till fängelse eller tukthus eller till minst 75 dagsböter antecknas i straffregistret. Man kan försvara förekomsten av ett dylikt register. De uppgifter som registret innehåller måste dock hållas absolut hemliga. Uppgifter om straffregistret då det gäller besättande av tjänst bör ges blott då det är fråga om de allra högsta statstjänsterna.

De straffregisterutdrag som i samband med en rättegång inlämnas till domstolen bör hållas hemliga. Man bör sträva till att eliminera det inflytande på avgörande i skuldfrågan som ett straffregisterutdrag har. Detta kunde ske så att utdraget inlämnas först efter det att skuldfrågan avgjorts: alltså då straffet skall utmätas.

Kriminalvård

ANSTALTSISOLERING

Fängelse som påföljdsform

Den som vill skrida till så drastiska åtgärder som frihetsberövande bör bevisa att fängelset är en ändamålsenlig påföljdsform. Det finns inga rön som tyder på att denna påföljdsform äger sitt berättigande. Man kan med det svenska riksförbundet för kriminalvårdens humanisering, Krum, säga att "det är en grov paradox, att de, som tränas för ett socialt liv i samhället, kastas i fängelse för att därigenom så effektivt som möjligt avskärmats från den miljö, som de skulle anpassas till".

Hos oss, där anstaltsisoleringen dominerar är en helhetsreform av påföljdssystemet nödvändig. Men det är inte realistiskt att tro att en helhetsreform skulle kunna genomföras inom en snar framtid. Genom att skrida till delreformer är det emellertid möjligt att avhjälpa en del av de brister som vidlåder systemet av idag. Dessa reformer kan dock avhjälpa endast de värsta missförhållandena i ett föråldrat system. Delreformer får aldrig fördröja en total reform.

En fängelsevistelse är en naturvidrig, påtvingad tillvaro i människans liv. Det går aldrig att återskapa ett samhälle inom anstalten. Tvärtom blir fångarna i dag tvungna att anpassa sig till en livsrytm och omgivning som på inget sätt liknar den de skall leva i efter sin frigivning. Att placera många brottslingar på samma ställe för en längre tid förstärker de intagnas identifiering av sig själva som brottslingar. För att anstaltsvården skall motsvara sitt syfte, att samhällsanpassa individen, bör förhållandena i fängelset gestaltas möjligast lika förhållandena utanför — i samhället.

Fängelset dödar den enskildes initiativ

Fängelsevistelsen uppfostrar de intagna för en anstaltstillvaro. En anpassning till fångrollen innebär, att man lär sig acceptera en sluten, auktoritär miljö. Denna kan t. o. m. framstå som bekväm då den inte ställer några krav på ansvar, omdöme och självständigt handlande. Mönsterfången är den som noggrant anpassat sig till anstalten. Det är han som snabbast kommer ut i villkorlig frihet och anses vara en samhällsduglig varelse. Den villkorliga frigivningen är alltså ett privilegium som sammankopplas med den intagnas beteende i anstalten. Detta leder till att den intagna ofta inskränker sin naturliga aktivitet. — Den som så småningom lärt sig den passiva fångens roll kan inte helt plötsligt — då fängelseportarna öppnas — självständigt börja utforma sin egen tillvaro.

Medbestämmanderätt för de intagna

Verksamheten inom en anstalt bör ge utrymme för och kräva egna initiativ. Detta möjliggörs bl. a. genom en ändamålsenligt organiserad fritidsverksamhet och genom att de intagna ges möjlighet att medverka när deras angelägenheter ordnas. De intagna bör på demokratisk väg få utse sin egen representation — kallad t. ex. förtroenderåd — som kunde behandla frågor av direkt betydelse för de intagna. Experiment vid van Hoeven-kliniken i Utrecht i Holland har visat, att man kan ge förtroenderåden möjlighet att påverka anstaltsledningen då den fattar beslut. Det har då närmast gällt frågor som rör permissioner och förflyttning till öppna vårdformer. Mellan fångarnas representation och fängelsemyndigheterna bör skapas bestående kontakt. Det är viktigt att de intagnas åsikter verkligen beaktas. Målet bör vara att man gemensamt skall kunna komma fram

till beslut som tillfredsställer båda parter. I vissa situationer bör dock anstaltsledningen ha rätt att enväldigt fatta beslut.

Klasssystemet i fängelset

Vårt fängelsesystem förutsätter en allmän indelning av de intagna i klasser och avdelningar beroende på hur lång tid de intagna varit på anstalt och hur de skött sig. Denna indelning är oändamålsenlig. Förutom att en del av de intagna härigenom privilegieras framom andra sätter den hinder i vägen för anpassandet av vården efter individuella behov. Klass- och avdelningssystemet bör slopas.

Den medeltida isoleringen

Med tanke på fängelseförhållandena i dagens Finland låter det snarast ironiskt att tala om kriminalvård. Detta kommer särskilt tydligt fram i fråga om bestämmelserna om isolering inom anstalten. Enligt lag skall både fängelse- och tukthusfångar avtjäna den första tiden av sitt straff i ensam cell. För en tukthusfånge är enligt lag minimitiden för dylik isolering i allmänhet 4 månader. Person som dömts till livstids tukthus kan för brott han gjort efter domen dömas att hållas i ensamcell upp till 6 år! Dessutom förekommer isolering som disciplinstraff. — Utrymmesbrist gör lyckligtvis att isolering inte kan ske i den utsträckning lagen föreskriver. — Dessa stadganden avspeglar den omänskliga straffmentaliteten inom vår fångvård. Man tänker sig, att den dömda i sin ensamhet skall sitta och begrunda vad han gjort, ångra sig och lova bot och bättring. I stället förorsakar isoleringen den isolerade stora psykiska lidanden. Också mycket kortvarig isolering har visat sig kunna förorsaka mentala rubbningar. Det är skandal att trots att psykiatrisk och psykologisk expertis

fördömt isoleringen denna straffform fortfarande är i bruk hos oss.

Meningsfullt arbete

Arbetet utgör en central del av den vuxna människans tillvaro. Varje fånge bör beredas tillfälle att utföra ett omväxlande arbete som meningsfullt ansluter sig till hans verksamhet i frihet. Arbetet får inte uppfattas som ett tilläggsstraff, utan som ett medel med vilket den intagna ges en chans till samhällsanpassning och som ett medel att befrämja hans yrkeskunskap. Arbetet får inte betraktas som en ersättning för vård, utan som en rättighet, som möjliggör en förbättrad ekonomi. Fångarnas intressen får inte åsidosättas av en strävan att göra produktionen i fängelset ekonomiskt lönande.

Marknadsmässiga löner

Den obetydliga flitpengen, som nu betalas i fängelserna (ofta under 1 mk/dag) är närmast förödmjukande. Ersättningen för arbetet, lönen, bör motsvara arbetsprestationerna, d. v. s. motsvara lönen för samma arbete ute på arbetsmarknaden. Härav följer att skatter och avgifter skall betalas som vanligt. Ersättning för mat och husrum betalas åt anstalten. Med en del av lönen bör de underhållspliktiga stå för sin familjs försörjning, så att familjen inte blir beroende av socialhjälp.

En del av arbetet bör kunna utföras utanför fängelset. De flesta av våra fångar saknar yrkesutbildning. I fängelset bör den intagne beredas möjlighet att lära sig ett yrke som han har förutsättningar för. Hur många straffade kan idag räkna med att försörja sig med hushållsarbete, dikesgrävning eller med att måla registerplåtar?

Sociala kontakter

I och med att en person intas på anstalt försämras eller avbryts de sociala kontakterna. För att underlätta samhällsanpassningen är det av största vikt att den intagne har god kontakt med världen utanför. Vårt system idag med besöksbegränsningar och brevcensur gör kontaktmöjligheterna mycket små. I det följande ges exempel på reformer som lätt kan åstadkommas.

Besök

I detta nu får en intagen ta emot 1—2 besök i månaden. Vid besöken är en fångvaktare närvarande. Flera fångar mottar samtidigt besök i samma rum. Utbytet av ett besök som innebär endast ett kort samtal avlyssnat av en fångvaktare är självfallet rätt litet. Det är svårt att förstå att inskränkningarna skulle vara motiverade av säkerhetsskäl. Man anar här igen ett missriktat strafftänkande. Man frågar sig vilka faror kunde följa av att den intagna och besökaren ostört fick träffa varandra. Det är givetvis möjligt att t. ex. narkotika kan förmedlas på detta sätt. Det är dock ingen motivering att generellt hindra ostörda besök. Endast i enskilda fall kan det vara motiverat med förbud.

Varje intagen måste garanteras rätt och möjlighet att ta emot besök och betydligt oftare än nu t. ex. minimum en gång i veckan och under sådana förhållanden att han inte behöver befara att fångvaktare avlyssnar samtalet eller i övrigt stör besöket. Omständigheterna måste vara sådana att sexuellt umgänge är möjligt. Utan mycket vägande skäl bör fängelsemyndigheterna inte få diktera inskränkningar i fråga om vem den intagna får träffa.

Fri korrespondens

Brevkontakt är ofta den enda form av kontakt med

omvärlden en intagen har. Man måste se enbart positivt på den intagnes strävanden att försöka upprätthålla de sociala kontakterna. Det är beklämmande att också denna verksamhet enligt lag utsätts för starka begränsningar från fängelsemyndigheternas sida. Censur ses i allmänhet som något ytterst negativt. Med beaktande av att brevhemlighet hos oss är regel innebär brevcensuren ytterligare en inskränkning i den intagnes frihet. Men både de brev den intagne avsänder och de han mottar utsätts för granskning och censur. Man berövar därmed den intagne en primär rättighet.

De argument som anförts för brevcensur är minst sagt grumliga. "Genom att kontrollera fångarnas brev strävar man till att övervaka att korrespondensen sker i överensstämmelse med laglig samhällsordning, anständighet och goda seder" (Justitieministeriets fångvårdsavdelning i en tidningsinsändare 1969).

Censur av den intagnes brev är förkastlig. Om man misstänker smuggling och därför vill undersöka breven, kan detta ske antingen så att breven genomlysas eller så att de öppnas i den intagnes närvaro utan att läsas. Det är också viktigt att det inte förekommer några begränsningar i fråga om vem den intagne får korrespondera med, inte heller beträffande brevens längd. Det är inte fängelsemyndigheternas sak att avgöra med vem och med hur många den intagne korresponderar. Detta skall den intagne själv ha rätt att avgöra. Inskränkningar i rätten att sända och ta emot brev som bestraffningsmetod och för att göra skillnad mellan interner i olika klasser är helt omotiverade. — De intagna skall ha rätt att prenumerera på alla slag av tidningar och att låna dem till varandra, något som utsätts för begränsningar inom det nuvarande systemet.

Permission

"Permissionsinstitutet är sannolikt det behandlingsinstrument som rätt utnyttjat innebär de största möjligheterna till effektiv resocialisering" (Krum). Permission från fängelse är ett så gott som okänt begrepp hos oss. Med undantag av intagna på ungdomsfängelse och tvångsinrättning kan intagen enligt gällande lag få permission endast för att besöka svårt sjuk nära anhörig eller vara med om nära anhörigs begravning.

Genom att bevilja de intagna permissioner uppnår man bl. a. att övergången från anstaltsliv till liv utanför anstalten inte blir så plötslig. Den intagne kan dessutom under permissionen ordna eventuella personliga angelägenheter. Men också kontakten med de anhöriga upprätthålles lättare om den intagne under sin fängelsetid kan besöka dem i bekant miljö.

Det är sannolikt att permissioner i viss mån skulle missbrukas. Men erfarenheterna av de permissioner som förekommer hos oss är emellertid rätt goda. Att en fånge inte inställer sig efter en permission är i allmänhet inte något som kunde tänkas äventyra den allmänna säkerheten.

Den intagnes beteende under permissionen bör inte kringskäras av allehanda förbud och restriktioner.

Rätten till permission från fängelse bör i lag garanteras de intagna. Denna rätt får inte vara beroende av fängelsemyndigheternas godtycke. En i lag garanterad permission minst varannan månad och den första t. ex. efter två månaders vistelse på anstalten är nödvändig. Undantag bör göras för våldsverkare under den tid de ännu kan anses farliga.

Öppna och slutna anstalter

Enligt nuvarande fångvårdssystem är det de slutna anstalterna och de halvöppna anstalterna eller central-

fängelserna, länsfängelserna och reservfängelserna de anstaltstyper som bildar stommen i fängelsesystemet. I hur stor utsträckning straff kan avtjänas i öppen anstalt såsom arbetskoloni eller fångkoloni är helt beroende av hur mycket budgetmedel riksdagen årligen anslår för derna form av anstalt.

Prövningen av om en person skall avtjäna sitt straff i en sluten eller öppen anstalt får inte vara beroende av statens ekonomi under det år straffet skall verkställas utan av omständigheter som sammanhänger med den dömdes person. De öppna anstalterna bör införas som en integrerande del i fängelsesystemet. Avgörande för om en person skall avtjäna sitt straff i en sluten eller öppen anstalt bör vara hans samhällsvårdlighet. Placering i sluten anstalt bör komma i fråga blott i de fall den dömde genom sitt uppförande i öppen anstalt visat att han inte anpassar sig till den öppna anstaltens krav eller att hans brott varit av den beskaffenhet att han betecknas som vådlig för säkerheten i samhället. Förutom att de öppna anstalterna bör utvecklas på de slutna anstalternas bekostnad bör i enlighet med svenskt och västtyskt mönster nattfängelser och weekendfängelser tas i bruk.

Natt- och weekendfängelser

Nattfängelset innebär att den dömde under vanlig arbetstid är i tjänst på en civil arbetsplats men under sin fritid och under natten vistas i fängelset. Detta medför att den dömde inte isoleras från den samhällsmiljö som han haft svårigheter att anpassa sig till.

I weekendfängelser vistas den dömde blott under veckosluten medan han under veckan lever ute i samhället på lika villkor som andra samhällsmedlemmar. Den positiva verkan består i att fängelse-

straffet inte innebär något avbräck i den dömdas kontakter med sin sociala miljö. På detta sätt undviks till stor del de negativa effekter en anstaltsvistelse för med sig.

Det synes inte möta några oöverstigliga praktiska hinder att utveckla åtminstone de fängelser som finns på större orter så att en del av fångarna under dagarna har rätt att uppsöka arbetsplatser utanför fängelset.

Införs weekendfängelset skulle detta bland annat innebära att brottslingar med en ordnad social situation inte skulle vara tvungna att lämna sina arbetsplatser. Man kan inte överskatta vad detta betyder för den dömdes familj och för hans möjlighet att återvända till samhället efter frigivningen.

FRIGIVNINGEN

En förutsättning för att en intagen skall försättas i villkorlig frihet efter det han avtjänat två tredjedelar av straffet, är att han kan "förete godtagbar utredning om sin försörjning i villkorlig frihet". Detta innebär i praktiken att den intagne skall visa upp ett intyg över att han erhåller arbetsplats då han frigges. Intyget saknar oftast täckning i verkligheten. Den nu rådande negativa inställningen till f. d. fångar gör den frigivnes chanser att erhålla arbete mycket små.

Man måste tyvärr konstatera att den som kommer ut från fängelset i allmänhet är en människa med skrala sociala kontakter, utan arbete och bostad och s. g. s. helt utan pengar. Möjligheterna att erhålla stöd och hjälp är mycket små. Man kan förstå att den frigivne förtvivlar. Återfall i en sådan situation är lätt att förstå.

Successiv frigivning

Genom att isolera en person på anstalt har samhället ryckt undan grunden för hans sociala trygghet — bostad och arbete. Det är därför samhällets skyldighet att stöda den frigivne i hans strävan till samhälls-anpassning. Det är oerhört viktigt för den som lämnat anstalten att han erhåller bostad och arbete. I dagens läge kan den frigivne bäst garanteras detta genom en övergång till något man kan kalla successiv frigivning. Detta innebär för det första att den intagne i slutet av anstaltsisoleringen beviljas permission så att han själv kan söka arbete och bostad åt sig med tanke på frigivningen. Men successiv frigivning innebär framförallt att den intagne stegvis erhåller större frihet. Under ett första skede arbetar den intagne t. ex. en del av dagen utanför fängelset för att längre fram vistas i fängelse endast under natten och i sista skedet före frigivningen besöka fängelset endast under veckosluten. — Problemet ligger i svårigheterna att skapa arbetsplatser för de intagna så att ett dylikt system fungerar. Samhället bör skapa arbetsplatser där man kan ge de intagna ett meningsfullt arbete. Man bör dock vara försiktig med att skapa arbetsplatser uteslutande för de intagna. En viktig tanke i den successiva frigivningen är nämligen att den intagne skall arbeta utanför fängelset under samma förhållanden och under samma villkor som vanliga arbetstagare. Också det privata näringslivet bör påverkas så, att den negativa inställningen till straffade överges. De intagna bör kunna få arbete på samma villkor som andra. I dagens läge med stor arbetslöshet är problemet dock mycket omfattande. — Detta frigivningssystem bygger alltså på samma princip som idén om natt- och weekendfängelse.

Ett annat av den frigivnes stora problem är att han

saknar pengar vid frigivningen. I ett anstaltssystem, där de intagna betalas marknadsmässiga löner förekommer inte detta problem. Den intagne har kunnat spara — eventuellt genom tvångssparande — en del av sin lön och har sålunda pengar när han kommer ut ur fängelset. Men innan man kommer därhän att fångarna erhåller marknadsmässiga löner bör den intagna vid frigivningen erhålla tillräckligt med pengar för att kunna klara den första, svåraste tiden.

Samtalsterapi

De intagna bör ges möjlighet att kunna förbereda sig för frigivningen. Förutom stöd i rent praktiska frågor som är förknippade med frigivningen behöver den intagne moraliskt stöd för att kunna klara sig. I en del fängelser har fångarna grundat diskussionsgrupper i vilka man behandlar de intagnas problem och de svårigheter frigivningen kommer att föra med sig. Dessa grupper verksamhet bygger på samma princip som AA-rörelsen. Man bör stöda de intagna att bilda dylika grupper. Erfarenheterna var av denna verksamhetsform positiva. — Också efter frigivningen har dessa grupper fortsatt att samlas. De praktiska stödåtgärder som bör vidtas för att ge den frigivne reella möjligheter till samhällsanpassning bör sättas in senast då den intagne frigges. Det är av största vikt att dessa åtgärder utformas ändamålsenligt. I avsnittet om frivård talas närmare om detta.

Villkorlig frigivning

Justitieministeriet kan förordna att en person som avtjänat minst två tredjedelar av strafftiden skall försättas i villkorlig frihet. Då fem sjättedelar av frihetsstraffet avtjänats, försätts den intagna i normala fall automatiskt i villkorlig frihet.

Reglerna för förverkande av villkorlig frihet är åtminstone sådana de nu tillämpas alltför stränga. Samhället förväntar sig av den frigivne ett klanderfritt beteende. Anhållande för fylleri har lett till förverkande av villkorlig frihet. Likväl borde man inte fordra att en villkorligt frigiven skall bete sig bättre än samhällets övriga medlemmar. Tvärtom bör man komma ihåg, att den frigivnes situation på grund av att han varit isolerad från samhället är svårare än övriga samhällsmedlemmars. Därför bör man visa en större förståelse för hans svårigheter än för samhällsmedlemmar i allmänhet. Har den villkorligt frigivne gjort sig skyldig till nytt brott, bör en fortsatt verkställighet av hans tidigare straff inte komma ifråga, om man inte kunnat anvisa honom möjligheter att komma tillrätta på ett betryggande sätt efter frigivningen.

FRIVÅRD

Frivård kontra anstaltsvård

Utmärkande för anstaltsvården är att den dels förvarar och isolerar individen från samhället, dels omhändertar och vårdar individen inom anstalten. I anstalten ges individen arbete, bostad, fritid och vila. Dessa sistnämnda funktioner är i frivården i mycket hög grad anförtrödda individen själv. Dessa funktioner som intar en central plats inom anstaltsvården har i frivården påförts den enskilde. Då man granskar dessa funktioner kan man konstatera att de är sådana dagliga företeelser som hänför sig till varje människas liv. Det är inte ändamålsenligt att påföljden ingriper förändrande i människans hela tillvaro. Ingrepp bör ske endast inom den sektor som

kan tänkas fylla påföljdens ändamål. Så är fallet inom frivården. Här är en av frivårdens största förtjänster.

En svensk undersökning om påföljders verkningar har visat att bland personer som dömts för första gången är återfall betydligt vanligare för dem som dömts till frihetsstraff än för dem som erhållit icke frihetsberövande påföljd. Också ur ekonomisk synvinkel är anstaltsvården synnerligen ofördelaktig. En person på anstalt kostar samhället 13.22 mk per dag. En person i frivård kostar för närvarande endast det en eventuell övervakare får i arvode. I samband med att frivården byggs ut kan de resurser som frigörs från anstaltsvården överföras på frivården.

Villkorlig dom

Förutom böter är villkorlig dom den enda form av icke frihetsberövande påföljd vår lagstiftning känner till. Villkorlig dom innebär att verkställigheten av frihetsstraff uppskjuts på en bestämd tid varierande från två till fem år. Verkställigheten är beroende av den dömdes beteende under provotiden. När det gäller vuxna följs inte domen upp av några åtgärder. Unga brottslingar som erhåller villkorlig dom erhåller en övervakare som förordnas av justitiedepartementet. Denna övervakare kan vara en enskild person men oftast fungerar en vårdförening eller socialnämnden på den dömdes hemort som övervakare.

Villkorlig frihet

Det andra fallet där kriminalvård i frihet kommer i fråga är villkorlig frigivning. Detta innebär att en intagen försätts på fri fot före strafftiden löpt ut. Under en viss provotid är den villkorligt frigivne ställd under övervakning. Till övervakare bör för-

ordnas enskild person eller vårdförening. Om sådan inte förordnas tjänstgör polisen som övervakare.

Frivårdens organisation

Frivården saknar i detta nu organisation i vårt land. Vid de fall där övervakning stadgas enligt lag har justitieministeriet i allmänhet överlåtit denna uppgift på en privat förening, Kriminalvård rf. som arbetar på frivillig bas med statsunderstöd. Denna förening anförtros i främsta rummet övervakningen av hela landets unga villkorligt dömda och unga villkorligt frigivna. I praktiken är dock föreningens arbete koncentrerat endast till några större städer. Staten har genom att ge en privat förening denna uppgift undandragit sig ansvaret för frivårdens utveckling. Statsunderstöden till föreningen har dessutom varit så njugga att man inte haft möjlighet att utveckla verksamheten.

Eftersom Kriminalvård rf. inte har möjlighet att handha övervakningen i hela landet kommer polisen att i synnerhet vid övervakning av vuxna personer sköta densamma, något som inte överensstämmer med frivårdens principer. Polisen representerar för klienten endast en negativ auktoritet som utövar kontroll.

Om man vill utbygga frivården i Kriminalvård rf:s regi bör dess statsunderstöd utökas i betydande grad. En frivårdsorganisation täckande hela landet bör skapas. Det centrala organet skall vara en centralbyrå för kriminalvård. Denna kunde eventuellt anknytas till Socialstyrelsen. Man bör sträva till att i hög grad frigöra kriminalvården från justitieministeriet. Landet kunde indelas i distrikt inom vilka det bör finnas tillgång till social, psykologisk, medicinsk och juridisk expertis. På distriktsnivå bör också finnas en yrkesutbildad handledare vars uppgift är att stå i

direkt kontakt med övervakarna på fältet, och sköta rekryteringen av nya övervakare. Man bör eftersträva en servicebetonad uppbyggnad utan prägel av kontroll och auktoritet. Om socialvården kommer att utvecklas enligt de riktlinjer socialvårdens principkommitté framlägger i sitt första delbetänkande 1969 där serviceprincipen starkt betonas är en samgång med sociala organ ett eftersträvaransvärt mål. Genom en koordinering med socialvården skulle man kanske undgå den olägenheten i det nuvarande systemet att myndigheterna i ett konkret fall har möjlighet att skjuta över ansvaret på varandra utan att någon i en akut situation anser sig tvungen att ta ansvar för saken.

Vid reformer på lång sikt bör hela övervakningssystemet omhändertas av staten. Då en förutsättning för att övervakaren inte av den övervakade skall uppfattas som en representant för samhällskontrollen syns det nödvändigt att vid sidan av det statliga systemet understöda någon organisation där dömda och intagna har inflytande. Denna organisation kunde ha till uppgift att bistå med att anskaffa och instruera nya övervakare. Övervakarna bör få en ny benämning — kontaktmän — som återspeglar ett mera terapeutiskt förhållande mellan övervakare och den övervakade.

Vem är övervakare?

Ifråga om vuxna har övervakningen i det nu rådande systemet med få undantag skötts av polisen. Övervakningen har inte fyllt något av de krav man bör ställa på övervakning. Den har enbart bestått i att den övervakade varit tvungen att med vissa intervaller göra en formell anmälan hos polisen. Även övervakarna som handhaft övervakningen av unga lämnar mycket övrigt att önska. Övervakarna

saknar tillsvidare all form av utbildning. Det stora flertalet är män bland vilka medelåldern är hög. Med undantag av de största städerna tillhör endast en bråkdel personer som är yngre än 30 år. Ju mindre ort det är fråga om desto äldre är övervakarna. Polisen används även för övervakning av unga. Grundförutsättningarna för att övervakningen skall ge positivt resultat är, att kontakten mellan övervakaren och den övervakade är god. Möjligheterna att uppnå god kontakt är synnerligen begränsade när stora flertalet övervakare tillhör en annan generation och en annan socialgrupp än den övervakade. Medelklassen dominerar bland övervakarna medan de övervakade tillhör en lägre socialgrupp. Den äldre generationen representerar ofta negativa värderingar i relation till avvikelse än den yngre generationen. Undersökningar har visat att medelklassen är auktoritärt rätt konformistisk och accepterar inte avvikelse i samma utsträckning som t. ex. den mer realitetsorienterade socialgrupp III. De parter mellan vilka den goda kontakten bör finnas "talar följaktligen inte samma språk". Rekryteringsbasen av övervakare bör således breddas. Man måste väcka intresse för aktuella problemställningar gällande kriminalvårdsklienteletets svårigheter.

Övervakarens kvalifikationer

Kontaktmannens lämplighet bör garanteras bl. a. med hjälp av utbildning. Detta i synnerhet som kontaktmannen i det utbyggda systemet erhåller stort ansvar och rätt stora befogenheter. Någon form av grundutbildning för samtliga bör eftersträvas, likaså bör möjligheter för vidareutbildning skapas. Kontaktmannen bör i sitt arbete i så stor utsträckning som möjligt undgå administrativa uppgifter och i stället få tillfälle till personlig kontakt med sina klienter.

Antalet övervakningsfall per kontaktman bör ställas i relation till den tid han kan ägna denna verksamhet. Det är omöjligt att maximera antalet fall per kontaktman. En professionalisering av kontaktman-nakåren bör eftersträvas åtminstone på större orter. Uppdraget som kontaktman bör ekonomiskt ersättas.

Motivering av övervakning

I och med att frivården utvecklas till ett verkligt alternativ i straffhänseende bör övervakningen struktureras så att den i möjligaste mån undgår att av ett ringa straff utveckla ett stort system. Innan övervakning ådöms bör man alltid grundligt undersöka behovet av densamma och om sådant föreligger noggrant motivera det. Genom att motivera varför övervakning bör tillgripas skapas också större förutsättningar för en mer differentierad frivård.

Övervakningens uppbyggnad

Vid frivården bör målsättningen som nu i främsta rummet går ut på kontroll ersättas av en målsättning som inriktar sig på olika former av social service och hjälper den dömda till en annan grupptillhörighet. Kontakten till kontaktmannen bör genast upprättas när en person ställs under övervakning. (Övervakning är ett misslyckat uttryck då det avspeglar en förmyndarinställning. I brist på ett betecknande begrepp användes här detta ord.) Kontaktmannen skall då kunna stå till tjänst med praktisk hjälp i olika former. Den övervakade bör ytterligare antingen själv eller via kontaktmannen komma i kontakt med de sociala serviceinstanser som finns. Det bör också finnas möjlighet till intensiv satsning på en människas situation för att i grunden sanera hennes förhållanden. Kontaktmannen bör inse att ambitionsnivån för olika personer är flexibel och rätta sig därefter. De för-

väntningar som ställs på den övervakade måste vara så anpassade till hans person att han inte känner sig pressad, något som ofta leder till återfall. Man måste utgå ifrån att en del alltid kommer att vara i behov av mer eller mindre omfattande stödåtgärder. Kontaktmannen skall ha möjlighet att i besvärliga fall rådgöra med handledaren inom sitt distrikt. Också den övervakade skall ha möjlighet att vända sig till denna handledare. Ytterligare bör finnas expertis av olika slag t. ex. medicinsk och juridisk som kan konsulteras vid behov.

Alternativ

Om övervakningen framskrider i positiv riktning faller behovet av kontaktman bort och den övervakade bör med hjälp av allmän social service klara samhällsanpassningen. Kontaktmannens uppgift upphör i alla fall då påföljdstiden gått ut. Kontaktmän, social service, handledare och olika experter är de grupper runt vilken övervakningen byggs upp. Även alternativa frivårdsformer bör utvecklas vid sidan av övervakningssystemet. Exempel på alternativa frivårdsformer är familjevård eller vård i anslutning till andra speciella boendeformer.

Frivård efter frigivningen

Frivård som fortsättning på anstaltsvistelse skall medföra den relativt sett största aktiviteten i början av övervakningen. Eftersom frigivningen för individen innebär att han skall klara sig själv är det då han behöver det mesta stödet dels i form av praktiskt handlande och dels i form av kontakter. Den frigivna skall aktiveras. Han bör hjälpas till att reellt uppfatta sin egen situation samtidigt som han erhåller stöd för att självförtroendet skall stärkas. Samarbetet mellan anstalten och den öppna vården bör funge-

ra så, att övergång från anstaltsvård till frivård inte medför att den frigivne ens för en kortare tid lämnas att helt klara sig själv. Sammankopplingen av den som skall övervakas och hans kontaktman bör ske med största noggrannhet och även den övervakade bör höras.

Ungdomsbrottslighet

Ökad ungdomsbrottslighet

Ungdomsbrottsligheten har i vårt land ökat markant sedan början av 50-talet. I synnerhet i åldersgruppen 15—17 har en stark ökning förekommit. Åren 1951—53 var antalet unga som åtalades för egendomsbrott eller erhöll åtalseftergift 3.376, 1960—62 var motsvarande tal 13.024. Ökningen är mycket iögonenfallande och kan tyckas helt katastrofal. Man får dock inte bortse ifrån att samhällsutvecklingen med flere självköp, flere bilar, flere sommarstugor osv. erbjuder de unga allt fler brottstillfällen. Frestelsemängden har således ökat. Hur mycket samhällsutvecklingen verkligen har påverkat ungdomsbrottsligheten är svårt att uttrycka i siffror.

Man skulle önska att samhället skulle gå in för en effektiv allmän prevention t. ex. i form av obligatoriska rattlås, bättre skyddade självköp osv.

Ungdomsbrottslingarnas särställning

Ungdomsbrottsligheten har i lagen fått en specialställning. Ändamålet med att stifta speciallagar för ungdomsbrottslingar har varit att ge påföljderna en

större effektivitet med det uppfostrande motivet som grund. I praktiken har dock detta inte kunnat förverkligas.

Fängelsedomstolen kan påföra ungdomsbrottslingarna i ungdomsfängelse ett tillägg som förlängning på strafftiden. Detta kan uppgå till 1 år. Hos de unga väcker detta endast bitterhet och osäkerhet om fängelsetidens verkliga längd. Detta s. k. ungdomstillägg bör avskaffas.

I lag stadgas att ungdomsfängelset skall vara en uppfostrande inrättning. I praktiken skiljer sig ungdomsfängelset inte nämnvärt från andra fängelser.

Unga brottslingar blir föremål för en s. k. personundersökning, dvs. en undersökning av den ungas identitet, hans tidigare levnadsskeden och de förhållanden han levt i. Personundersökningen har blivit alldeles för rutinmässig. Den bör i större utsträckning gå in för att skaffa uppgifter som direkt kunde påverka domstolens beslut. Större avseende bör fästas vid det utlåtande som socialarbetaren ger om lämplig påföljd.

Åtalseftergift för unga

I motsats till förhållandena i de övriga nordiska länderna blir den absoluta majoriteten av de finländska unga vilkas brott kommit till polisens kännedom, (95 %) åtalade och ådömda straff. I Sverige tillämpades år 1965 åtalseftergift i 55 % av de fall den brottslige var under 18 år. Hos oss var år 1964 motsvarande procenttal 2,7! Man måste gå in för en kraftigt ökad tillämpning av åtalseftergift i synnerhet i fråga om unga.

Smidigare påföljdssystem

Större variation i påföljdssystemet för unga brottslingar bör införas. Den av justitieministeriet tillsatta

ungdomsbrottslighetskommissionen rekommenderar i sitt betänkande av år 1966 följande påföljder:

1. inget åtal
2. a) ingen dom
b) ingen dom plus ungdomsövervakning
3. a) villkorlig dom utan övervakning
b) villkorlig dom med effektiverad övervakning.
(Effektiverad övervakning innebär alternativt eller tillsammans ovillkorliga böter, ungdoms-arrest och ungdomsövervakning.)
4. böter
5. i anstalt verkställda straff.

Av dessa är 2 b, 3 a och 3 b helt nya påföljdsformer. Vid frihetsberövande bör största vikt fästas vid vilket slag av anstalt den unga förpassas till. Kommissionen rekommenderar arbetskolonilikt anstalter som normal straffform och ungdomsfängelse för de individer som är i behov av specialbehandling. Fängelset skall arbeta på helt terapeutiska grunder.

Utbildning

Under anstaltsvistelsen bör fästas stor uppmärksamhet vid de ungas utbildning. Yrkesskolan i Riihimäki med sina två linjer metall och bil, kan inte tillfredsställa behovet. Man bör sträva till att skapa möjligheter för de unga att fortsätta sin skolgång under anstaltsvistelsen. Detta bör gälla också läroverksstudier. Fullvärdiga betyg från de olika skolorna bör ges. Frigivningen från anstalten bör nog förberedas. Den unga bör ha sin utkomst tryggad, i form av arbete eller utbildning. Kontakten med övervakaren bör etableras redan i fängelset. Detta har berörts i avsnittet om frigivningen.

Ungdomsbrottslighetskommissionens arbete nonchaleras

Med ungdomsbrottslighetskommissionens betänkande som grund tillsattes en lagstiftningskommitté vars uppgift var att förverkliga principerna i betänkandet. Denna kommitté behandlar endast de påföljder som verkställs i frihet. Detta begränsar kommitténs arbete att omfatta endast den nuvarande övervakningsorganisationen och därtillhörande frågor. Man har således lämnat utan avseende grundtanken i kommissionens betänkande: en radikal minskning av frihetsstraff för unga. Det är helt förkastligt att på detta sätt bromsa utvecklingen.

Den dolda brottsligheten bland unga

Man har genom undersökningar i olika länder kunnat konstatera att de flesta unga gör sig skyldiga till brott. En i Helsingfors, Rovaniemi stad och landskommun verkställd undersökning visar, att av de ynglingar som i september-oktober 1962 infunnit sig till uppbåd endast 14 % av de värnpliktiga helsingforsarna, 26 % av de värnpliktiga från Rovaniemi stad och 41 % av de värnpliktiga från Rovaniemi landskommun uppgav sig aldrig ha gjort sig skyldig till något av 20 uppräknade brott. Av samma undersökning framgår även att inga märkbara skillnader existerar mellan den relativa brottsmängden i olika socialgrupper. Det är alltså uppenbart att en viss brottslighet är normal fastän den största delen inte blir upptäckt för sitt brott. Ett dylikt skede i den ungas liv skulle med största sannolikhet passera utan negativa verkningar om han inte omedelbart inlämpas i ett omfattande påföljdssystem. Man har skäl att tala om ungdomsfängelset som brottslighetens högskola.

KRIMINALPOLITISK LITTERATUR

- Beckman Nils m. fl.: Brottsbalken I—III, Stockholm 1964—67
- Beijbom: Kontakt bakom galler, Stockholm 1966
- Börjeson Bengt —
Roos Eva: Straffets verkningar, Stockholm 1967
- Curman Peter: 13 interner: Vår fångvård, Stockholm 1968
- Dahlin Siv: Valtakunnallinen nuorisotutkimus. Eräitä havaintoja nuorison asiasuhteesta vuonna 1965 ja toimenpiteitä tämän johdosta sekä tietoja suojelevalvojakunnan kokoonpanosta. Valtion nuorisotyölautakunnan julkaisu no. 27.
- Eriksson Jörgen: Svenska botten, Stockholm 1965
- Eriksson Lars D. m. fl.: Varning för vård, Borgå 1967
- Forsström Karl-Erik: Brottsligheten i siffror, Lund 1965
- Gahrton Per: Brott, orsak och verkan, Vimmerby tidnings tryckeri 1968
- Gordan, Kurt: Att vara övervakare, Stockholm 1967
- Gumpler Herbert: Kosto vai kasvatus, Helsingfors 1964
- Hirvensalo Heikki: Järkipäiseen kontrollipolitiikkaan. Medisiinari 4/68
- Israel Joakim: Sociala avvikelser och social kontroll, Stockholm 1964

Karlsson Lars —

Vilson Björn: Samarbete över muren, Stockholm 1967

Kriminaalihuolto no 1 1968

Lång K-J: Avohuollon ja laitoshuollon suhteista. Medisiinari 4/68

Nordal, Åkerman m. fl.: Brott och straff, Malmö 1966

Nuorisorikollisuustoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1966: A 2

Penal Practice in a Changing Society. Aspects af Future Development, London 1959

Raportti Työväen sivistysliiton kriminaalipoliittisesta seminaarista 19—20. 10. 1968

Sauli Jarkko: Vankilasta, 30 vankia kertoo, Helsingfors 1969

Sosialihuollon periaatekomitean mietintö I (luonnos). Komiteanmietintö 1968: D 86

Strahl Ivar: Den svenska kriminalpolitiken, Stockholm 1967

Suomen virallinen tilasto XXIII A. Poliisien tietoon tullut rikollisuus

Suomen virallinen tilasto XXIII B. Tuomioistuinten tutkitut rikokset

Sveri Knut m. fl.: Kriminaliteten och samhället, Malmö 1966

Törnqvist K-E: Reaktionssätt i häktet och fängelser. Läkartidningen 32/67

Vankeinhoidon vuosikertomus 1966 ja 1967

Duplicerat material utgivet av Krum, riksförbundet för kriminalvårdens humanisering, Sverige

SVENSK UNGDOM — Svenska folkpartiets
ungdomsorganisation r. f.

Ordförande, Pär Stenbäck, Backas, Käinby
tel. 90-896 590

Viceordförande: Annette Liljeström, Snell-
mansg. 16 C, Helsingfors 17, tel. 90-652 028

Centralkansliet: Bulevarden 7 A, Helsingfors 12
tel. 90-640 313, 9.00—16.00, lördag 9.00—13.00

Förbundssekreterare: Christer Forsström
tel. 90-648 974

Utredningssekreterare: Inger Wirén
tel. 90-648 949

Ombudsman för Nyland: Sture Sveholm
tel. 90-648 976

Ombudsman för Helsingfors:
På centralkansliet onsdag 18.00—20.00,
fredag 17.00—18.00

Vasakansliet: Handelsplanaden 16 B, Vasa
tel. 961-11 974

Ombudsman för Österbotten: Henrik Svarfvar

Åbokansliet: Västra Strandg. 9, Åbo
tel. 921-18 186

Ombudsman för Åboland: Guy Lindroos

Svensk Ungdom

Svenska folkpartiets
ungdomsorganisation r. f.

